

podpora bi bila nekak prehod za podržavljenje ljudske šole, po katerem teži ljudsko učiteljstvo. Mi smo se pa v 1. letošnji številki izrekli zopet kar naravnost za podržavljenje ljudske šole. Da smo zadeli zopet na pravo struno glede tega vprašanja, dokazuje nastopni članek, ki smo ga prejeli s Primorskega.

Naš primorski tovariš Sivor II. piše:

Slavno uredništvo! — Dovolite mi, da Vam, gospod urednik, napišem nekoliko svojih misli na vtisk, ki mi ga je obudil uvodni članek v 1. številki Vašega letošnjega cenjenega lista, kjer se omenja podržavljenje ljudske šole. Gola istina je, da bi bilo najbolje, da se naše slovenske in tudi neslovenske ljudske šole podržavijo, a ne samo glede gmotnega stanja za učiteljstvo, marveč v vsakem oziru. Tudi glede ugleda našega, glede napredka šolstva v obče, glede olajšanja občinskih in deželnih bremen, glede ohranjenja naše narodne individualnosti in tudi glede ohranjenja in zbujanja avstrijskih patrijotičkih čutov samih, zlasti ob periferijah. Dobro se spominam, ko se je pred kakimi tridesetimi leti reševalo po javnih listih vprašanje o podržavljenju ljudske šole. Takrat smo se bili učitelji ločili v dva tabora: eni so bili za, drugi proti. Velika večina učiteljev nas je bila takrat proti in to le iz blagega, požrtovalnega in velikodušnega stališča, ker v oni dobi je hotela vlada vse ponemčiti in ako bi bila dobila v roke naše ljudske šole, bi bila gotovo skušala, da jih ponemči. Samo zato smo bili zavednejši učitelji proti podržavljenju. Žrtvovali smo rajši izboljšanje svojega gmotnega stanja in ostali pri svojih bornih plačicah, nego da bi bili pomogli, da se šole in z njimi naš narod raznarodi, potujči. A danes? Bratje dragi, tega strahu ni več! Razmere so se vendar v toliko izpremenile, da se nam ni več bati od države ponemčevanja v oni meri; da, še več; danes se v Avstriji ne more več tirati (vsaj očitno ne) protislovanska politika, brez Slovanov se danes celo ne more več in se ne bode več moglo vladati. Danes smo lahko vsi slovenski učitelji za podržavljenje ljudskih šol z mirno vestjo: v deželah, kjer gospoduje narodna večina zato, ker ji tam že tako nihče ne more kratiti avtonomije, v deželah ob periferiji, kjer smo v deželnih zastopih v manjšini pa zato, da nas prav večina ne raznarodi in ne požre. (Glej najnovejši ukrep deželnega odbora in zbora istrskega glede gimnazije v Pazinu!)

Z mirnejšo vestjo pojdemo pod okrilje države, v kateri se hoče in mora enakopravno z nami ravnati, nego pod terorizem deželnih zastopov, ki napram manjšinam ne poznajo ne le enakopravnosti, temveč niti dostojnosti, ne pravice.

Jasno je torej, da bi nam doneslo podržavljenje ljudskih šol:

- 1.) izboljšanje našega gmotnega stanja in s tem konec večnemu in poniževalnemu kruhorstvu;
- 2.) večji ugled in vpliv med narodom;
- 3.) večji napredek šolstva, zakaj v veliki državni blagajnici bi se ne poznal tako z lahka vsak mali strošek za šolstvo med onimi ogromnimi milijoni za vojsko;
- 4.) olajšavo občinam in deželam;
- 5.) osiguranje naše narodne individualnosti in
- 6.) zabranitev potujčevanja naroda zlasti na Primorskem, Koroškem in na Štajerskem in s tem pospeševanje in rast lojalnosti avstrijske.

Torej: živelo podržavljenje ljudske šole!

Tako tedaj naš tovariš s Primorskega. Teh misli smo tudi mi. Veselilo bi nas, če se še kdo oglasi o tem vprašanju. Čim bolj se bomo gibal, tem preje bomo prišli do zaželenega zmotra. Torej: Le naprej — za podržavljenje ljudske šole!

Popotno poročilo.

Spisal Fr. Levec.

(Dajje.)

Knjižnice in kabineti v ferdinandejski šoli so tako napolnjeni in bogati, da bi zadoščali za vsako srednjo šolo; zlasti mnogo lepih in dragih učil je na razpolaganje za risanje, za fiziko in prirodopis. Tudi učitelji meščanske šole imajo v zbornici pri rokah prav lepe in porabne knjige; na razpolaganje jim je tudi telefon. Na steni sem opazil v zbornici hišni red in klasifikacijski red, ki ju je sestavil učiteljski zbor, a potrdil deželni šolski svet. To se mi je tem čudneje zdelo, ker sem se spomnil, da je ukazal visoki ministrski razpis z dne 15. marca 1879., št. 1399, da glede ponavljanja razredov na ljudskih in meščanskih šolah ni ustanavljati posebnih določil, temuč da je v vsakem slučaju posebej postopati po §§ 44. in 46. š. i. u. r., pri čemer je natanko uvažati individualne razmere dotičnih otrok.

Vendar se ne da tajiti, da vlada med učitelji na raznih šolah različno mnenje, kakšen vpliv ima zlasti red „komaj zadostno“ na občni napredek tega ali onega učenca in da se v tem oziru skoraj v vsakem šolskem okraju postopa drugače. Ni še dolgo tega, kar se je obrnil neki nadučitelj z dežele do mene z vprašanjem, če res štejemo v Ljubljani „komaj zadostno“ za pozitiven red. Zatorej morebiti ne bode odveč, ako tukaj povem, kako s tem redom delajo v ferdinandejski šoli v Gradcu. Dotični klasifikacijski red slove namreč tako:

Das Aufsteigen verhindern:

- 1.) Eine „ungenügende“ Note aus einem der Hauptgegenstände (Religion, Sprache u. Rechnen);
- 2.) zwei „kaumgenügend“ in den Hauptgegenständen;
- 3.) ein „kaum genügend“ aus einem Hauptgegenstande nebst einem „ungenügend“ aus einem der übrigen Gegenstände;
- 4.) zwei „ungenügende“ Noten überhaupt;
- 5.) fünf „kaum genügend“, darunter eines aus einem Hauptgegenstande.

Ein „ungenügend“ aus dem Freihandzeichnen kann über Beschluss der Conferenz nachgesehen werden.

Die Noten aus Gesang, Turnen und den weiblichen Handarbeiten sind hiebei nicht maßgebend.

Ist durch Ausbesserung der Note aus einem Gegenstande das Aufsteigen eines Schülers ermöglicht, so kann derselbe zu einer Nachprüfung, welche am Schlusse der Ferien stattfindet, zugelassen werden. Den Gegenstand der Prüfung bestimmt die Conferenz u. zw. hat der Hauptgegenstand in der Regel den Vorzug . . .

Iz tega se vidi, da v Ljubljani strože klasificiramo; zakaj pri nas učenec ne sme imeti dveh komaj zadostnih redov iz glavnih predmetov, če hoče prestopiti v prvi višji razred. Vrhutega se pri nas vpoštevajo tudi redi iz petja, telovadbe, risanja in ženskih ročnih del; zadnjim se pripisuje časih skoraj veljava glavnih predmetov.

Dasiravno pa se glede klasifikacije po raznih krajih postopa različno, vendar z ozirom na zgoraj navedeni ministrski ukaz ni pričakovati in tudi ne želeti, da bi nam zanjo naše deželno šolsko oblastvo dalo kakšna posebna ukazila; pač pa bi bilo želeto, da bi se učitelji vsakega okraja pri svojih uradnih konferencah zmenili, kako bodo poslej klasificirali, da bi bila klasifikacija vsaj v enem ter istem šolskem okraju povsod enaka.

Na Kranjskem tudi ne poznamo ponavljalnih preizkušenj ob koncu počitnic in lahko rečemo: „Hvala bodi Bogu, — da jih ne poznamo!“ Izkušnja namreč uči, da ni pričakovati, da bi se učenec, ki pri naši dobro premišljeni klasifikaciji ob koncu šolskega leta ni zrel za prvi višji oddelek, mogel ob počitnicah toliko naučiti, da bi bil njegov napredek ob začetku novega šolskega leta ugoden. Pomisliti je, da so na ljudski šoli drugačne razmere kakor na srednjih šolah. Na gimnazijah in realkah uči v enem razredu skoraj vsak predmet poseben učitelj, in lahko se primeri, da kakšen učenec iz enega predmeta napravi neugoden napredek, bodisi da učitelj v prenapoljenih razredih pri najboljši volji ni utegnil učenca mnogokrat vprašati, bodisi da se je drugače precej dober učenec iz enega predmeta zanemaril. Tukaj je tedaj ponavljalna izkušnja na svojem mestu. V ljudski šoli pa v vsakem razredu domalega vse predmete uči en učitelj; ta ima učenca vsak dan pred seboj in ga vsak dan lahko vpraša iz tega ali onega predmeta in iz njegovih odgovorov in njegovega vedenja si v teku enega leta lahko naredi o njegovi individualnosti končno veljavno sodbo, da mu ob koncu šolskega leta da z mirno vestjo dober, ali pa slab red.

Pomisliti je tudi, da ponavljalne izkušnje niti na srednjih šolah ne dosežejo vselej svojega namena. Navadno tak učenec ob počitnicah od dne do dne odlaga učenje; knjigo pač nosi s seboj, a ne ljubi se mu učiti; počitnic pa tudi ne more uživati in se telesno okrepčati, ker strašilo ponavljalne izkušnje noč in dan stoji pred njim. Roditelji trepetajo v strahu in skrbeh, da sin izgubi leto; vsak ugrizljaj kruha in vsako žlico juhe mu greni očitjanje, da se premalo uči. Zadnje dni počitnic se resno poprime učenja, a čas je kratek, in tvarine je veliko, da je ne more predelati, in na dan preizkušnje stoji pred učiteljem z istim znanjem, kakor ob koncu šolskega leta. Ta pa je v ravnostem položaju, kakor je bil pred dvema mesecema, in ne ve, naj bi ga li milostno sodil, ali naj bi mu vrat zabil.

Na podstavi svoje šestindvajsetletne šolske prakse bi zatorej ponavljalnih preizkušenj v ljudski šoli, kakor so navadne na ferdinandejski šoli v Gradcu, ne mogel priporočati.

IV.

S ferdinandejsko šolo je združen tudi učni tečaj za deška ročna dela, ob počitnicah za učitelje, ob šolskem času za učence. Ta učni tečaj vodi g. ravnatelj Söllner. Učenci izdelujejo samo kartonažna dela. Učni tečaj je osnovan domalega tako kakor pri nas v Ljubljani na II. mestni deški petrazrednici. Od našega se loči samo v tem, da morajo v Gradcu a) vsi učenci ob istem času izdelovati iste objekte in iz istega materiala in b) da mora vsak učenec na mesec plačati po 20 kr. prispevka za material.

Prva odredba je priporočila vredna, ker izvira iz pedagoških in vzgojnih razlogov; zakaj ako učitelj pri-

pušča, da učenci iz boljših rodbin izdelujejo finejše objekte iz dražjega materiala, zbuja to pri ubožnejših učencih zavist in sovraštvo. Druge odredbe, da bi učenci plačevali material, bi pa ne mogel priporočati, ker je ravno po mestih toliko otrok, ki se z velikim veseljem udeležujejo ročnega dela, ker nameravajo po dovršeni ljudski šoli prestopiti k obrtu, pa so tako ubožni, da bi njih roditelji te prispevke za material le težko utrpeli. Zatorej se nam naša uredba, da mestna občina preskrbuje ves material, zdi pametnejša in bolj posnemanja vredna.

Za pouk v deški delarni prejema učitelj po 10 gl. nagrade za vsako tedensko uro na semester. To je ista nagrada, kakor jo daje naša mestna občina svojim dotičnim učiteljem.

O šolskih delarnah je razpravljal tudi deželni zbor kranjski v svojem lanskem zborovanju in — če se ne motim — naročil deželnemu odboru, naj mu poroča v prihodnjem zborovanju, če so šolske delarne na Kranjskem sploh potrebne. Tožilo se je ob tej priliki, da se mnogokrat kupi tej ali oni šolski delarni drago orodje za deželne novce. Čez nekoliko časa pa je dotični učitelj predstavljen na drugo službeno mesto, njegov naslednik ni zmožen prevzeti pouka v delarni in drago orodje se raznese in poizgubi: deželni denar je bil zavržen. Vprašalo se je tudi, kdo naj nadzoruje šolske delarne.

Ker se mi zdi uredba šolskih delaren po Kranjskem zelo važna, in ker pride to vprašanje brez dvojbe v našem deželnem zboru prej ali slej spet na razgovor, menda ne bode odveč, ako tudi o tej stvari izpregovorim nekoliko besed. Opiral se bom tukaj zlasti na izkušnjo, ki smo jo naredili s šolskimi delarnami v Ljubljani. Tukaj smo uvedli najprej delarno za kartonažo in delarno za mizarstvo. Za obe delarni se je zglasilo takoj več učencev, nego smo jih mogli sprejeti. Pokazalo se je, da mnogi učenci, ki niso imeli posebne volje do učenja in ki so samim sebi prepuščeni, ob prostem času pohajali po ulicah, kar silili v delarno. Tu se jim je zbudilo veselje do dela, ponosni so bili na izdelke svojih rok in mnogokrat so prosili učitelja, naj jim učni čas podaljša. Navadili so se ceniti etično vrednost človeškega dela. Slep bi moral biti, kdor bi tajil veliki vzgojni moment šolskih delaren. Zlasti v mestih so za zanemarjene dečke prava dobrota. Posebno lepo pa je napredoval od prvega časa doslej oddelek za kartonažo. Veselje je gledati, kako učenci tekmovaje izdelujejo razna geometrijska telesa; kako kaširajo različne podobe, napise in zemljevide; kako izgotavljajo najmnogovrstnejše uporabe (tablice, skledice, škatlice, peresnice, mape, stenske torbice, stojala i. t. d.) za šolsko in domačo potrebo. Lansko leto (1897/98.) je 30 učencev izdelalo 948 takih ličnih objektov, in pridnost med njimi je bila tolika, da je bilo med 30 učenci 20 odličnjakov. Pripomniti je, da se učenci poleg teh praktičnih objektov, ki jih igraje izdelujejo, navadijo tudi natančno meriti, mero uporabljati in papir lično rezati in prikrajati.

Ravnotako pridno so delali ves čas v oddelku za mizarstvo. Vendar izdelani objekti nimajo tiste praktične vrednosti kakor kartonažni izdelki, ampak so le bolj igrače. Tudi ni mogoče v ta oddelek sprejeti mnogo učencev, ker potrebuje vsak več prostora nego pri kartonaži. Vrhutega smo opazili, da so mestni otroci nekoliko prešibki, da bi spretno les žagali in skobljali. Zato smo ta oddelek opustili ter ga nadomestili s pletarstvom. Takoj prvo leto so bili učni uspehi jako ugodni. Izdelalo

je 10 učencev 128 jako ličnih uporab jerbasov, ročnih košaric, šivalnih jerbaščkov, okrožnikov za vizitnice, cvetličnih košaric in drugih takih stvari. Učenci so si v kratkem času pridobili toliko spretnost v pletarstvu, da bi marsikateri lahko s tem svoj kruh služil, dasi ni to namen šolskih delaren. Delarno za mizarstvo pa smo iz Ljubljane premestili na Barje. Tu je g. učitelj Črnagoj zbral okoli sebe 8 krepkejših dečkov ter dal pouku nekako bolj praktično smer, oziraje se posebno na potrebe poljedelčeve. Učenci so izdelovali preprosto vrtno in poljsko orodje, delali čebelne panji, popravljali grablje in ročaje ter se sploh učili pravilno žagati, rezati, skobljati, meriti, pribijati itd. Ne da se tajiti, da je za kmeta velika dobrota, ako se nauči že v otročjih letih, kako je mizarско orodje pravilno uporabljati. Zatorej mislim, da bi bilo za šolske delarne po kmetih v prvi vrsti priporočati mizarstvo in pletarstvo — in tudi rezbarstvo, toda zadnje le tam, kjer najde v hišni industriji kaj opore. Za mestne šole pa sodita v prvi vrsti kartonaža in pletarstvo.

(Dalje prih.)

Reorganizacija slovenskih učiteljskih društev.

Spisal Dragotin Česnik.

(Dalje in konec)

Doje mnenje je torej, da ni misliti na ustanovitve pravih deželnih učiteljskih društev toliko časa, dokler se „Zavezi“ sami ne posreči urediti in osigurati si svoje gmotno stanje. To se bo pa lahko v kratkem zgodilo, kakor bom pozneje obrazložil.

Nekaj pa je vendar treba tudi v tem pogledu ukreniti, zakaj potreba deželnih učiteljskih društev se je čutila že ob mnogih prilikah pri nas in v sosednjih kronovinah.

„Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“ je že doslej veljalo in tudi delovalo kot deželno učiteljsko društvo za Kranjsko. Takisto uživata nekak ugled med ostalimi društvi „Celjsko-laško učiteljsko društvo“ na Štajerskem in „Goriško učiteljsko društvo“ na Goriškem. Ta tri društva naj se smatrajo — v ti prehodni dobi — deželnimi in ona naj izjavijo, da prevzamejo to ulogo v slučaju potrebe. (Na Štajerskem bi znabití ne bilo treba, ker imajo že svoj „Landes-Lehrerverein“, pri katerem so tudi slovenska učiteljska društva.) O Istri ne morem govoriti, ker so mi razmere premalo znane. Pač bi pa bilo zelo želeto, da se ustanovi kar najpreje „Slovensko učiteljsko društvo za Trst in okolico.“ Politično vreme nam prokuje, da bi bil za to zelo ugoden čas.

Na ta način bi se odpomoglo prvi potrebi.

Končno še k „Zavezi slovenskih učiteljskih društev.“ — S ponosom sme slovensko učiteljstvo zreti nanjo. Če je slov. učiteljstvo ustanovilo „Zavezo“ z velikim naporom, mu je ona ta trud že obilo povrnila. Ne trdim tega znabití zato, ker sem slučajno jaz njen t. č. tajnik, ampak ker je ravno „Zaveza“ ono sredstvo, ki nas je združilo ter nas združene v mogočno falango peljala v boje zmagonosne. In četudi dostikrat ni mogla doseči v posameznih svojih naporih pozitivnih uspehov, v občem svojem stremljenju je prodrila na celi črti — je zmagovavka! In to je zasluga „Zaveze“ —

t. j. naše vzajemnosti. In vendar se mora ta tako veličastna „Zaveza“ boriti vedno s slabim gmotnim stanjem, boriti takorekoč za svoj vsakdanji kruh. Temu je treba na vsak način odpomoči. Poiskati je treba naši „Zavezi“ virov za nove, večje dohodke, da se ji ne bo treba tresti ob izdatku vsakega beliča! V vsem javnem življenju igra denar prvo ulogo. Denar ima moč, ima veljavo. To vemo pač najbolje mi — ki ga nimamo. A pri vsem tem se vendar ne more slovenskemu učiteljstvu očitati, da ni požrtvovalno. Dasi s teškim srcem — vendar podpira učiteljstvo razna narodna društva in podjetja. Posebno mnogo pa žrtvuje za stanovske interese. Ustanovilo je društvo „Učiteljski konvikt“, ustanovilo „Cesarja Franca Jožefa“ in „Cesarice Elizabete ustanovo“, ki se naj množe zgolj potom prostovoljnih prispevkov, ki si jih mora učiteljstvo pritrpati takorekoč od ust. To je v naših sedanjih razmerah vsekakor velika požrtvovalnost!

Ali vendar nam ta izredna požrtvovalnost ne more donašati takih uspehov, kakoršnih zasluži. Premalo nas je in — premalo imamo, da bi mogli potom prostovoljnih darov doseči kaj velikega. Resnica je, da se na ta način nabere vsako leto čedna vsotica; toda — vzemimo — za zgradbo „učiteljskega doma“, ki bi bil res kaj popolnega, ki bi ustrezal v vsakem oziru našim pričakovanjem in raznim našim željam, ne bo še dolgo dovolj. Vsakdo izmed nas pa bi rad doživel uresničenje naših teženj, bi rad že sam užival nekaj sadov svoje požrtvovalnosti. Najti je torej treba način, kako bi se dalo realizovanje naših idej pospešiti, ne da bi bilo zopet treba apelovati na — učiteljski žep!

Znano je, da imajo trgovci ravno pri prodaji šolskih potrebščin kaj lepe dobičke. Menim, da se ne motim, ako trdim, da je n. pr. pri prodaji šolskih zvezkov 20% dobička. Pri upeljavi šolskih zvezkov imamo učitelji in učiteljice prvo besedo (seveda ako zvezki ustrezajo zakonitim predpisom). Mi priporočamo šolskim otrokom, kake zvezke naj si omislijo, in trgovcem, kake zvezke naj prodajajo. Od nas je torej odvisno razpečavanje šolskih potrebščin, in v tem tiči tudi naša moč. To svojo moč moramo izkoristiti, da nam bo donašala kolikor možno visoke obresti. Tukaj nam je za prvo dobo zastaviti svoje sile, in uverjen sem, da se bo materijalno stanje vse naše organizacije, ki je hirala dozda na konstantni denarni sušici, v kratkem premenilo najugodneje.

Izdelovanje, založbo in razprodajo šolskih zvezkov naj prevzame „Zaveza“ sama! To bodi za prvo bodočnost prvi naš smoter. S tem si bode „Zaveza“ izboljšala svoje gmotno stanje ter si ustvarila podlago za nadaljnje operacije.

Preračunal sem, da porabijo vse slovenske šole vsako leto najmanj za 50.000 gld. šolskih zvezkov. Ako bi imela „Zaveza“ 20% dobiček, bi ta iznašal vsako leto 10.000 gld. S takimi dohodki bi se dalo že kaj izvesti. Zgradil bi se lahko v malih letih „Učiteljski dom“ v Ljubljani, ki bi zadoščal vsem našim željam. A tudi za Štajersko, Goriško in Istro bi se s časom lahko ustanovili primerni „učiteljski konvikti“. Zgradil bi nam te „dome“ narod, ne da bi imel zaradi tega kakih večjih stroškov. Slovensko učiteljstvo pa bi nedvomno delovalo na to, da bi se „Zavezini“ šolski zvezki vpeljali po vseh slovenskih šolah, saj bi s tem le sami sebi koristili.

S časom bi si „Zaveza“ lahko ustanovila svojo tiskarnico, bi prevzela tiskanje, založbo in razprodajo šol-